

ARTTU2 Kuntalaistutkimus 2015: Aineistonkuvaus

1. Yleistä

Kuntalaistutkimus 2015 on osa kuntiin kohdistuvia uudistuksia arvioivaa [ARTTU2-tutkimusohjelmaa](#). Tutkimuksen toteutuksesta on vastannut Suomen Kuntaliiton Kuntakehitys, demokratia ja johtaminen -yksikkö.

Kuntalaistutkimusta koskeva aineiston keruu on toteutettu vuoden 2015 keväällä. Kohteena oli 31 950 täysi-ikäistä kuntalaista ARTTU2-tutkimuskunnissa. Kysely lähetettiin varsinaisten 40 tutkimuskunnan lisäksi myös 1.1.2016 kuntaliitoksilla Hollolan kunnan kanssa yhdistyvän Hämeenkosken sekä Kurikan kaupungin kanssa yhdistyvän Jalasjärven kuntalaisotokselle.

Kyselyn samoin kuin koko tutkimusohjelman perustana on ollut, että ARTTU2-kunnat edustavat koko maan kuntakenttää. Asukaslukupainotuksen avulla on pyritty siihen, että kuntalaisotos edustaa keskeisiltä väestöominaisuuksiltaan mahdollisimman hyvin tutkimuskuntien asukkaita, mikä mahdollistaa myös kuntakohtaisten analyysien tekemisen.

Kyselyn tarkoituksena on ollut selvittää kuntalaisten mielipiteitä kunnallisista palveluista, päätöksenteosta sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Kuntalaiskysely on toistettu ARTTU2-ohjelman puitteissa vuonna 2017, jotta saadaan selville, onko kuntalaisten näkemyksissä tapahtunut muutoksia kuntiin kohdistuvien uudistusten aikana.

Tutkimus tekee mahdolliseksi tarkastella kuntalaismielipiteitä erikokoisissa ja -tyyppisissä kunnissa. Tutkimukseen sisältyy myös useita kansalaismielipidettä ja osallistumista yleisellä tasolla valottavia ulottuvuuksia.

2. Kyselyaineiston kuvaus

Aineistonkeruu ja vastausaktiivisuus

Kuntalaistutkimuksen perusjoukko on muodostunut 42 kunnan täysi-ikäisistä kuntalaisista ilman yläikärajaa. Kustakin kunnasta on poimittu Väestörekisterikeskuksen toimesta satunnaisotos, joka on kuntakoosta riippuen ollut 100–1900 henkilön otos. Kuntakohtaiset otosmäärät ovat pitkälti vastaavansuuruisia kuin aiemmissa Kuntaliiton toteuttamissa kuntalaiskyselyissä. Kuntakohtaisten otosten määrät ilmenevät taulukosta 1.

Aineistonkeruu toteutettiin postikyselyn muodossa, mutta kyselyyn oli mahdollista vastata kyselylomakkeeseen sisältyvän linkin kautta myös sähköisesti. Kyselylomake oli 8-sivuinen ja se postitettiin vastaajan äidinkielen mukaan suomeksi tai ruotsiksi. Äidinkieleltään saamenkielisille lähetettiin suomenkielinen kyselylomake. Kyselyn painatuksesta, lähetyksestä, vastaanotosta ja optisesta tallennuksesta vastasi HILMA-tarjouskilpailun lopputulemana Feelback Oy. Aineistonkeruu tapahtui maaliskuun ja toukokuun 2015 välisenä aikana.

Kyselystä tehtiin ensimmäisen postitusajankohdan jälkeen kaksi muistutuskierrosta. Kyselylomakkeen palautti täytettynä yhteensä *12 567 vastaajaa eli 39,3 prosenttia koko otoksesta*. Kuntakohtaiset vastausprosentit vaihtelivat Kankaanpään 35,1 prosentista Hirvensalmen 54,4 prosenttiin. Kyselyn laajuus huomioon ottaen tulosta voidaan pitää tyydyttävänä.

Vastausaktiivisuus on laskenut Kuntaliiton aikaisempina vuosina toteuttamista vastaavista kuntalaiskyselyistä. Vuoden 1996 kyselyyn vastasi 60 %, vuonna 2000 noin 57 %, vuonna 2004 53 %, vuonna 2008 46 % ja vuonna 2011 40 % otokseen kuuluneista kuntalaisista. Alhainen vastausaktiivisuus on havaittavissa myös muissa vastaavissa tutkimuksissa.

Kuntakohtaiset otoskoot, vastausten määrä sekä vastausprosentit vuonna 2011 selviävät taulukosta 1.

Taulukko 1. Tiedot kuntalaiskyselyn 2015 kohdekunnista ja kuntakokoluokasta, kuntakohtaisista otosten ja vastanneiden määristä sekä vastausprosentista.

Kuntanro	Kunta (*mukana kuntaliitoksen takia)	Kuntakokoluokka	Otos, lkm	Vastanneet, lkm	Vastausprosentti
18	Askola	alle 5 000 as.	350	134	38,3
49	Espoo	yli 100 000 as.	1 900	668	35,2
82	Hattula	5 000 - 10 000 as.	400	169	42,3
97	Hirvensalmi	alle 5 000 as.	250	136	54,4
98	Hollola	20 001 - 50 000 as.	650	303	46,6
283	Hämeenkoski *	alle 5 000 as.	100	46	46,0
109	Hämeenlinna	50 001 - 100 000 as.	1 500	606	40,4
148	Inari	5 000 - 10 000 as.	400	168	42,0
164	Jalasjärvi *	5 000 - 10 000 as.	200	89	44,5
179	Jyväskylä	yli 100 000 as.	1 700	688	40,5
214	Kankaanpää	10 001 - 20 000 as.	450	158	35,1
239	Keitele	alle 5 000 as.	250	118	47,2
322	Kemiönsaari	5 000 - 10 000 as.	500	205	41,0
249	Keuruu	10 001 - 20 000 as.	450	203	45,1
272	Kokkola	20 001 - 50 000 as.	1 000	353	35,3
285	Kotka	50 001 - 100 000 as.	1 000	378	37,8
301	Kurikka	10 001 - 20 000 as.	450	180	40,0
305	Kuusamo	10 001 - 20 000 as.	450	186	41,3
405	Lappeenranta	50 001 - 100 000 as.	1 200	478	39,8
418	Lempäälä	20 001 - 50 000 as.	650	258	39,7
426	Liperi	10 001 - 20 000 as.	450	189	42,0
491	Mikkeli	50 001 - 100 000 as.	1 200	442	36,8
499	Mustasaari	10 001 - 20 000 as.	450	221	49,1
535	Nivala	10 001 - 20 000 as.	450	199	44,2
564	Oulu	yli 100 000 as.	1 800	661	36,7
578	Paltamo	alle 5 000 as.	300	143	47,7
581	Parkano	5 000 - 10 000 as.	400	155	38,8
592	Petäjävesi	alle 5 000 as.	350	158	45,1
615	Pudasjärvi	5 000 - 10 000 as.	400	159	39,8
710	Raasepori	20 001 - 50 000 as.	1 000	424	42,4
680	Raisio	20 001 - 50 000 as.	650	237	36,5
686	Rautalampi	alle 5 000 as.	300	122	40,7
734	Salo	50 001 - 100 000 as.	1 500	573	38,2
753	Sipoo	10 001 - 20 000 as.	450	189	42,0
783	Säkylä	alle 5 000 as.	350	130	37,1
837	Tampere	yli 100 000 as.	1 900	702	36,9
851	Tornio	20 001 - 50 000 as.	650	240	36,9
853	Turku	yli 100 000 as.	1 700	647	38,1
905	Vaasa	50 001 - 100 000 as.	1 200	430	35,8
92	Vantaa	yli 100 000 as.	1 900	698	36,7
934	Vimpeli	alle 5 000 as.	300	136	45,3
946	Vöyri	5 000 - 10 000 as.	400	187	46,8
	Yhteensä		31 950	12 567	39,3

Aineiston luotettavuus

Aineiston luotettavuutta, edustavuutta suhteessa otokseen tarkastellaan *kolmen yksilömuuttujan avulla: sukupuoli, ikä ja äidinkieli*. Kunkin muuttujan tiedot on saatu Väestörekisterikeskukselta kuntalaisotoksen mukana, ja niistä ikää ja sukupuolta tiedusteltiin myös kyselylomakkeessa. Näiden lisäksi aineistoa tarkastellaan lyhyesti kuntakokoluokittain.

Aineistoa tarkastellaan kunkin muuttujan osalta niin vastausjakaumin kuin vastausten osuuksina otoksesta. (taulukot 2–8).

Taulukko 2. Kuntalaiskyselyyn vastanneiden kuntalaisten edustavuus suhteessa otokseen vuonna 2015. Sukupuolen, äidinkielen sekä iän mukainen vertailu.

	% otoksesta	% vastaajista
Sukupuoli:		
Mies	48,9	45,7
Nainen	51,1	54,3
Yhteensä	100,0	100,0
Äidinkieli:		
Suomi	91,3	90,5
Ruotsi	8,6	9,4
Saame	0,1	0,0
ei tietoa*	-	0,1
Yhteensä	100,0	100,0
Ikä:		
18-29 v.	17,1	9,5
30-39 v.	14,1	10,6
40-49 v.	14,4	12,1
50-59 v.	16,9	18,6
60-69 v.	18,3	24,4
70+ v.	19,2	24,9
ei tietoa*	-	0,1
Yhteensä	100,0	100,0
N =	31 950	12 567

Sukupuoli. Kuntalaistutkimuksen 2015 otokseen kuuluneista kuntalaisista 48,9 % oli miehiä ja 51,1 % naisia. Naiset vastasivat kyselyyn miehiä aktiivisemmin niin tässä kuin aiemmissakin kyselyissä. Miesten osuus vastanneista oli 46 % ja naisten osuus 54 %. Näin ollen naiset ovat yliedustettuina ja miehet aliedustettuina suhteessa otokseen – ero on noin viisi prosenttiyksikköä. (taulukot 2 ja 3)

Taulukko 3. Kuntalaiskyselyn otokset ja vastanneet vuonna 2015 sukupuolen mukaan.

Sukupuoli	Otos	Vastanneet	Vastaus-%
Mies	15 623	5732	36,7
Nainen	16 327	6824	41,8
Ei tietoa	-	11	-
N=	31 950	12 567	39,3

Äidinkieli. Otokseen kuuluneista äidinkielenään suomenkielisiä oli 91,3 % ja ruotsinkielisiä 8,6 %. Lisäksi 0,1 otoksesta edusti saamenkielisiä. Otokset ja vastanneet vastaavat kummankin kieliryhmän osalta kohtuullisen hyvin toisiaan. Ruotsinkielisten vastausaktiivisuus oli vuoden 2015 kyselyssä suurempaa kuin suomenkielisten. Sama havaittiin vuosina 2008 ja 2011 toteutetuissa vastaavissa kyselyissä. Kummankin kieliryhmän osalta vastanneiden

edustavuutta suhteessa otokseen voidaan pitää hyvänä. Saamenkielisten otos ja vastausmäärät ovat sen sijaan liian pieniä saamenkielisiä koskevien vastausanalyysien tekemiseksi. (taulukot 2 ja 4)

Taulukko 4. Kuntalaiskyselyn otokset ja vastanneet vuonna 2015 äidinkielen mukaan.

Äidinkieli	Otos	Vastanneet	Vastaus-%
Suomi	29 185	11 369	39,0
Ruotsi	2740	1182	43,1
Saame	25	5	20,0
Ei tietoa	-	11	-
N =	31 950	12 567	39,3

Ikäjakauma. Kuntalaiskyselyn 2015 suurinta otos- ja vastausryhmää edustivat vähintään 70-vuotiaat. Suurinta yliedustusta suhteessa otokseen on nähtävissä 50-59-vuotiaiden ikäryhmässä. Vastaavasti suurin aliedustus on 18–29-vuotiaiden ryhmässä. Myös muissa alle 60-vuotiaiden ikäluokissa on aliedustusta suhteessa otokseen. Vastausaktiivisuus vaihtelee nuorimman ikäluokan 22 prosentista 50-59-vuotiaiden 52 prosenttiin. Kokonaisuudessaan otoksessa olleista alle 60-vuotiaista alle puolet on vastannut kyselyyn, sitä vanhemmista yli puolet. (taulukot 2 ja 5)

Taulukko 5. Kuntalaiskyselyn otokset ja vastanneet vuonna 2015 ikäluokittain.

Ikä	Otos	Vastanneet	Vastaus-%
18–29 v.	5451	1189	21,8
30–39 v.	4509	1326	29,4
40–49 v.	4613	1523	33,0
50–59 v.	5399	2332	43,2
60–69 v.	5841	3063	52,4
70+ v.	6137	3123	50,9
ei tietoa	-	11	-
N=	31 950	12 567	39,3

Ikäjakauman ristiintaulukointi sukupuolen kanssa osoittaa, että nuorimman ikäluokan aliedustus vastanneissa on aliedustusta erityisesti miesten vastausaktiivisuudessa, vaikka naisetkin jäävät tässä ikäluokassa toistakymmentä prosenttiyksikköä yleisestä vastausaktiivisuudesta. Miesten vastausaktiivisuus on naisten vastausaktiivisuutta vähäisempää kaikissa ikäluokissa vanhinta ikäluokkaa lukuun ottamatta. 18–29-vuotiaiden ikäluokan miesotoksesta vastauksia saatiin vuonna 2015 ainoastaan 18 prosentilta, kun vastaavasta naisotoksesta vastasi 26 %. (Ks. taulukko 6)

Taulukko 6. Kuntalaiskyselyjen otokset ja vastanneet ikäluokittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2015.

Ikäluokka	Kaikki		Miehet		Naiset	
	Otos	Vastaus-%	Otos	Vastaus-%	Otos	Vastaus-%
18–29 v.	5451	21,8	2843	17,9	2608	26,1
30–39 v.	4509	29,4	2286	25,0	2223	34,0
40–49 v.	4613	33,0	2361	31,7	2252	34,4
50–59 v.	5399	43,2	2725	39,9	2674	46,6
60–69 v.	5841	52,4	2816	49,9	3025	54,8
70+ v.	6137	50,9	2592	54,5	3545	48,2
Kaikki	31 950	39,3	15 623	36,7	16 327	41,8

Nuorimman, 18–29-vuotisikäluokan ikävuositainen tarkastelu osoittaa, että täysi-ikäisyyden juuri saavuttaneista 22 % on vastannut kyselyyn, mutta sitä vanhempien joukossa vastausaktiivisuus on tätä vähäisempää aina 24 ikävuoteen asti. Vastausaktiivisuuden suhteen pohjalukemaa edustavat 20-vuotiaat. Niistä ainoastaan vajaa 19 % palautti kuntalaiskyselyn täytettynä. Sitä vanhemmissa ikävuosissa vastaaminen on yleisempää, mutta vastausaktiivisuus ei kuitenkaan nouse iän mukana lineaarisesti. Aktiivisimmin nuorimmasta ikäluokasta vastasivat 28-vuotiaat, heistäkin tosin vain 28 %.

18-29-vuotiaista naiset ovat olleet kussakin ikäluokassa aktiivisempia vastaajia kuin miehet, ja useimmiten sukupuolten väliset vastausaktiivisuuden erot ovat erittäin merkittäviä. Suurimmillaan erot ovat 21- ja 25-vuotiaiden ikäluokissa, 13 prosenttiyksikköä ja pienimmillään 22-vuotiaiden ja 27-vuotiaiden ikäluokissa, noin kolme prosenttiyksikköä. (taulukko 7)

Taulukko 7. Kuntalaiskyselyn otokset ja vastanneet vuonna 2015. Iän ja sukupuolen mukainen tarkastelu ikäluokassa 18-29v.

Ikäluokka	18-29-vuotiaat yht.		Miehet		Naiset	
	Otos	Vastaus-%	Otos	Vastaus-%	Otos	Vastaus-%
18 v.	87	21,8	45	20,0	42	23,8
19 v.	480	20,2	220	17,3	260	21,9
20 v.	472	18,6	258	13,2	214	25,2
21 v.	543	20,8	278	14,0	265	26,8
22 v.	550	19,6	290	17,9	260	20,4
23 v.	525	21,3	272	16,5	253	24,5
24 v.	517	19,1	280	15,4	237	23,2
25 v.	497	23,1	272	16,5	225	29,3
26 v.	476	21,2	242	18,2	234	23,9
27 v.	443	25,5	219	23,7	224	26,8
28 v.	423	27,9	220	23,6	203	30,5
29 v.	438	24,2	247	20,2	191	28,3
18–29 v. yht.	5451	21,8	2843	17,9	2608	26,1

Yli 70-vuotiaiden osalta voidaan havaita, että vastausaktiivisuus laskee iän myötä. Aktiivisimmin vastasivat 70-74-vuotiaat vastausprosentin ollessa 59. Heikoin vastausaktiivisuus oli vähintään 90-vuotiailla, joista 27,5 % vastasi kyselyyn.

Sukupuolen mukaisessa tarkastelussa näkyy, että 70-74 -vuotiaiden ikäluokkaa lukuun ottamatta miehet vastasivat naisia aktiivisemmin. Ero oli suurimmillaan 10 prosenttiyksikön verran 85-89 -vuotiaiden ikäluokassa. (taulukko 8)

Taulukko 8. Kuntalaiskyselyjen otokset ja vastanneet vuonna 2015. Iän ja sukupuolen mukainen tarkastelu yli 70-vuotiaiden ikäluokissa.

Ikäluokka	Vähintään 70-vuotiaat yht.		Miehet		Naiset	
	Otos	Vastaus-%	Otos	Vastaus-%	Otos	Vastaus-%
70-74 v.	2151	58,7	1021	58,4	1130	59,0
75-79 v.	1630	54,9	733	57,0	897	53,2
80-84 v.	1187	47,3	485	52,4	702	43,9
85-89 v.	755	38,3	244	45,1	511	35,0
90+ v.	414	27,5	109	32,1	305	25,9
70+ v. yht.	6137	50,9	2592	54,5	3545	48,2

Kuntakoko. Kuntakokoluokituksen pohjana on käytetty Kuntaliitossa vakiintunutta kuusiluokkaista luokitusta. Tutkimuskuntien kokoluokitus perustuu vuoden 2015 asukaslukuun.

Vuonna 2016 toteutui kaikkiaan kolme kuntaliitosta, joissa kahdessa kunnan asukasluku ylitti kuntakokoluokan rajan; Säkylän ja Köyliön kuntaliitoksen myötä Säkylä on monissa myöhemmissä ARTTU2-tutkimuksissa siirretty 5 000 - 10 000 asukkaan kokoluokkaan ja Kurikan ja Jalasjärven kuntaliitoksen myötä Kurikka 20 001 - 50 000 asukkaan kokoluokkaan. Hollolan kunnan kuntakokoluokitus sen sijaan ei ole aiheuttanut kokoluokan vaihdosta vuonna 2016 toteutuneesta Hollolan ja Hämeenkosken liitoksesta huolimatta. Edellä mainittujen tapausten lisäksi Askolan väestömäärä on vuoden 2015 jälkeen ylittänyt 5 000 asukkaan kokoluokan rajan ja on myöhemmissä tutkimuksissa siirretty 5 000 - 10 000 asukkaan kokoluokkaan.

Sekä kuntalaisotokseltaan että vastausmäärältään suurinta kokoluokkaa edustavat yli 100 000 asukkaan kunnat. Vastanneiden osalta lukumääräisesti pienintä ryhmää edustavat alle 10 000 asukkaan kuntakokoluokat, noin 1100 vastausta kussakin. Prosentuaalisesti tarkastellen kattavimmin vastauksia saatiin 5 000 - 10 000 asukkaan kunnista (49%) ja suhteellisesti vähiten vastauksia yli 100 000 asukkaan kunnista. (taulukko 9)

Taulukko 9. Kuntalaiskyselyjen otokset ja vastanneet vuonna 2015 kuntakokoluokittain.
Vuoden 2015 asukasluvun mukainen luokitus.

Kuntakokoluokka	Kuntien lkm	Otos, lkm	Vastanneet, lkm	Vastaus-%
alle 5 000 as.	9	2 950	1 123	38,1
5 000–10 000 as.	7	2 300	1 132	49,2
10 001–20 000 as.	8	3 600	1 525	42,4
20 001–50 000 as.	6	4 600	1 815	39,5
50 001–100 000 as.	6	7 600	2 907	38,3
yli 100000 as.	6	10 900	4 064	37,3
Yhteensä	42	31 950	12 567	39,3

Yhteenvetona edellä kuvatusta, aineiston yksilöominaisuuksien edustavuutta sekä erikokoisten kuntien otoksia ja vastanneita koskevasta tarkastelusta voidaan todeta seuraavaa:

- Äidinkielen mukaisessa tarkastelussa vastaajat vastaavat parhaiten tutkimuksen kuntalaisotosta
- Naiset ovat vastanneet aktiivisemmin kuin miehet. Tämä pätee kaikissa ikäluokissa, vanhinta ikäluokkaa (70+ -vuotiaat) lukuun ottamatta.
- Suurimmat vaihtelut kuntalaisotoksen ja vastanneiden välillä ilmenevät ikäluokittaisessa tarkastelussa. Alle 50-vuotiaiden ikäluokissa on aliedustusta ja yli 50-vuotiaiden ikäluokissa vastaavasti yliedustusta suhteessa otokseen. Suurinta aliedustusta on 18-29 -vuotiaiden ikäryhmässä ja suurinta yliedustusta 60-69 -vuotiaiden ikäryhmässä.
- Kuntalaisotokseltaan ja vastausmäärältään pienintä kokoluokkaa edustavat 5 000 - 10 000 asukkaan kunnat ja suurinta yli 100 000 asukkaan kunnat. Prosentuaalisesti tarkastellen vastausaktiivisuus oli suurinta 5 000 - 10 000 asukkaan kunnissa ja pienintä yli 100 000 asukkaan kunnissa.